

General-pukovnik

M. A. GARJEJEV,
doktor vojnih nauka

M. V. Frunze—vojni teoretičar*

Gledišta M. V. Frunzea i savremena vojna teorija

Autor ovog rada je imao za cilj da analizira vojnoteorijska gledišta Frunzea, pre svega sa stanovišta savremenosti, te da čitaocu pokaže u kojoj su meri ta gledišta »položila ispit vremena« i u kojim pravcima su se ona razvijala na pojedinim etapama razvoja vojne nauke.

Rad M. A. Garjejeva, pored uvodnih i završnih razmatranja, sadrži šest glava,¹ a namenjen je širokom krugu čitalaca.

Autor Frunzea čitaocu pokazuje kao revolucionara, opisuje njegovu delatnost u vršenju različitih rukovodilačkih i komandnih funkcija, napore koje je on učinio na svom ličnom obrazovanju, organizaciji naučnoistraživačkog rada u oružanim snagama i vojnoškol-

skog sistema. Pored toga, ukazuje na objektivne i subjektivne pretpostavke koje su omogućile formiranje Frunzeove ličnosti u kojoj su sintetizovani rezultati najprogresivnije rukovodilačke prakse i tekovina vojne nauke.

U daljim razmatranjima autor ističe i obrazlaže neke od bitnih osobina Frunzea, kao što su objektivnost analize, pažljivi prilaz činjenicama i dokazima, uvažavanje suprotnih gledišta, podrška principijelnih stavova, lično angažovanje na zadacima naučnoistraživačkog rada i njegovo stimulisanje, smelost, novatorski duh, odgovornost i prognostičke sposobnosti, dijalektičko jedinstvo razuma i volje,² itd.

* M. A. Гареев, генерал-полковник, доктор военных наук, М. В. Фрунзе-Военный теоретик, Взгляды М. В. Фрунзе и современная военная теория, Военное издательство, Москва 1985.

¹ Naslovi glava su: (1) Istaknuti komunista i stvaralac sovjetske države i proleterski vojskovođa novog tipa; (2) Razrada osnova sovjetske vojne doktrine i vojne nauke; (3) Doprinos razvoju teorije ratne veštine; (4) O izgradnji oružanih snaga; (5) Vojna obuka i vaspitanje; (6) Razvoj lenjinističkih ideja i misli M. V. Frunzea u savremenom sistemu znanja o ratu i armiji.

² U vezi s tim, autor razmatra poznati Napoleonov kvadrat u profilu vojnog starešine. Radi se o kvadratu čija je jedna stranica volja a druga razum. Autor analizira posledice koje nastaju ako dođe do narušavanja veličine stranice tog kvadrata.

U razmatranjima osnova sovjetske vojne doktrine i vojne nauke autor ističe marksističko-lenjinstički prilaz razradi vojne teorije i njen stvaralački razvoj u izučavanju problema, koji se odnose na rat i armiju, ukazuje na nužnost njenog izučavanja radi formiranja novih pogleda na probleme koji proizlaze iz objektivne stvarnosti i ističe definiciju vojne nauke koju je predložio Frunze («kao sistem znanja o pripremi i vođenju rata sredstvima oružanog nasilja»). Dalje razmatra: uzajamni odnos politike i rata; kritikuje neka inostrana i domaća gledišta na odnos politike i rata, uz poseban naglasak na složenost tih veza; suštinu vojne doktrine; odnos doktrine i istorije; različita gledišta o vojnoj doktrini; osnove jedinstvene vojne doktrine (uz osvrt na njene strane — političku i vojnotehničku i njihovo dijalektičko jedinstvo); socijalno-politički karakter budućeg rata, ekonomiku i odbranu zemlje; osnovne stavove Frunzea o karakteru budućeg rata i armije; karakteristike, zadatke i pravce razvoja pozadine u uslovima zamene strategije obaranja strategijom iznuravanja; izraziti značaj nauke u budućem ratu,³ odnos čoveka i tehnike u ratu; vojnu nauku i ratnu veštinu, njihov uzajamni odnos i suštinske razlike između njih.

U radu je dosta prostora posvećeno razmatranju doprinosa Frunzea razvoju teorije ratne veštine (teorijske osnove vojne strategije, problemi rukovođenja, kva-

litetno novi sadržaj početnog perioda rata, mesto i uloga teorije operativne veštine u okviru opšteg sistema teorije ratne veštine, razrada najvažnijih odredaba teorije operativne veštine i taktike) i uticaj ideja Frunzea na razvoj vojnoteorijske misli.

Autor pripisuje posebnu zaslugu Frunzeu kao pioniru u stvaranju teorijskih osnova teorije duboke operacije, zatim, definiše suštinu te operacije i ističe njenu aktuelnost u savremenim uslovima. Dalje, kritikuje otpore teoriji duboke operacije i njenoj primeni u obuci komandi, štabova i jedinica, promašaje u proceni mogućnosti neprijatelja, nedovoljno razrađene metode odbrane na nivou strategije i operatike, zastarelosti nekih odredaba knjige *Vojna strategija*, itd. U vezi s tim, definiše osnovni zadatak vojne nauke u drugom svetskom ratu.

U radu se široko osvetljavaju teorijska gledišta i praktična delatnost Frunzea na izgradnji oružanih snaga. U okviru toga, razmatraju se socijalno-politički principi izgradnje Crvene armije, označavaju pravci vojne izgradnje, upućuje kritika Trockom i Podvojskom i dokazuje ispravnost opredeljenja za mešoviti sistem izgradnje oružanih snaga. U radu je data pozitivna ocena tog sistema (kako u pogledu efikasnosti tako i u pogledu njegove ekonomičnosti) i prikazan je odnos između regularne armije i teritorijalno-milicijskih jedinica u 1925. godini. Dalja razmatranja odnose se na organizacionu strukturu i

³ U vezi s tim, autor citira Frunzea: «...ishod budućih sudara sada u znatno većem stepenu zavisi od ljudi čiste nauke (naučnika — primedba D. Č.), nego od komandovanja. Svaki krupni pronalazak ili otkriće u oblasti vojne tehnike može odmah stvoriti kolosalne prednosti... suparničkim stranama«, i potencira značaj ovih misli u savremenim uslovima.

tehničko opremanje oružanih snaga, na razvoj principa centralizma i jednostarešinstva, kao izuzetno važnih principa vojne izgradnje, organizaciju pripreme vojnih kadrova, usavršavanje vojnog školstva, izgradnju oružanih snaga na narednim etapama i razvoj teorije izgradnje oružanih snaga.

Autor dalje razmatra probleme pripreme oružanih snaga, vojne obuke i vaspitanja (problemi, osnove na kojima obuka bazira i težišni principi na osnovu kojih se izvodi).

Te probleme, kako ističe autor, očigledno i sada imaju oružane snage. U knjizi se posebno ističu problemi približavanja obuke borbena uslovima, sa akcentom na političkim pripremama oružanih snaga i prilagođavanje čitavog sistema obuke i vaspitanja mogućim uslovima budućeg rata. Zaslugu pažnju autorovo mišljenje o potrebi daljeg usavršavanja naučnog planiranja i organizacije borbene i političke obuke, uz racionalnije korišćenje vremena predviđenog za obuku, i uvođenje novih progresivnih metoda obuke, boljeg korišćenja savremenih dostignuća pedagogije i psihologije u procesu obuke, stvaranja kvalitetno nove materijalne baze.

Frunze se zalagao za osavremenjivanje obuke i vaspitanja komandi, štabova i starešina putem preduzimanja brojnih organizacionih mera, izrade boljih programa, usavršavanjem metoda obuke uz bolje korišćenje moralnih stimulansa, razvijanje kritičkog odnosa oficira prema svojoj pripremi i usavršavanju, podstičući ih na stvaralaštvo i inicijativu.

Razvoj ideja Lenjina i misli M. V. Frunzea u savremenom sistemu znanja o ratu i armiji čini sadržaj šeste glave, istovremeno

i najvažniji sadržaj rada u celini. Ovde autor izlaže rezultate sovjetske vojne nauke i sintezu saznanja i stavova iznetih u prethodnim delovima ove knjige, ukazuje na aktuelnost metodoloških problema vezanih za istraživanje rata i armije i porast značaja marksizma-lenjinizma u obezbeđenju istinski naučnog i kompleksnog prilaza istraživanju i spoznaji te problematike.

Polazeći od stavova F. Engelsa, autor izlaže osnovne principe klasifikacije nauka i ukazuje da ti principi omogućavaju određivanje mesta i uloge svake nauke u opštem sistemu nauka. Međutim, oni ne obezbeđuju rešavanje svih metodoloških problema klasifikacije različitih grana znanja unutar svake nauke i njihovih uzajamnih unutrašnjih veza. Zbog toga, klasifikaciji nauke ili grupe nauka mogu biti različiti prilazi. U vezi s tim, autor razmatra predmetnu klasifikaciju, klasifikaciju nauka sa stanovišta njihove neposredne veze s praksom (fundamentalne i primenjene), problemsku i predmetnoproblemsku klasifikaciju. On izlaže i neke osnovne zahteve klasifikacije: »... prvo, klasifikacija nauka, koje ulaze u taj sistem, mora obezbediti njihovo kompleksno razmatranje u jednoj vezi jedne sa drugom. Drugo, potrebno je svesti ove nauke i teorije u odgovarajuće grupe po lazeći od tih objektivnih zakonitosti koje one neposredno izučavaju i spoznaju. Treće, neophodno ih je klasifikovati i logički poredati prema ulozi koju imaju u pripremi i vođenju rata na datoj istorijskoj etapi i s obzirom na stepen i razmere zahvatanja različitih strana i aspekata rata i armije. Na kraju, struktura klasifikovanih nauka mora biti po-

kretna i elastična i mora da maksimalno potpuno odražava procese diferencijacije i integracije nauka. Istovremeno, ona mora obezbediti sistemsko i po redu hitnosti istraživanje najvažnijih i najaktuelnijih problema koje nameću potrebe prakse.»

Dalje se u radu razmatraju sadržaj ratnog procesa, uzajamne veze između ekonomske i oružane borbe, ideološke i oružane borbe, diplomatske i oružane borbe i upućuje kritika *Vojnoj strategiji* zbog pokušaja dokazivanja da se »rat iscrpljuje oružanom borbom«. Autor ukazuje na očiglednost ispoljavanja tri grupe ratnih procesa i pojava sa njima svojstvenim zakonomernostima, koji zahtevaju istraživanja, spoznaju i naučno odražavanje u sistemu znanja o ratu i armiji (socijalno-politička strana rata, oružana borba, ekonomska, ideološka i druga nevojna sredstva i forme borbe protiv neprijatelja u toku rata). Prva grupa procesa predmet su izučavanja marksizma-lenjinizma (izučavanje o ratu i armiji); druga grupa su predmet istraživanja vojne nauke i specijalnih grana (vojne problematike) brojnih društvenih, prirodnih i tehničkih nauka, koje se dodiruju sa vojnom naukom i koje obezbeđuju pripremu i vođenje oružane borbe; treća grupa obuhvata pojave i zakonitosti koje proizlaze iz specifičnosti vođenja borbe protiv neprijatelja nevojnim formama i sredstvima. U radu se šire razmatraju: marksističko-lenjinističko učenje o ratu i armiji (njegove sve tri komponente), vojna nauka (definicija, grane nauke prema predmetu istraživanja, prema problemskoj klasifikaciji), vojna doktrina (definicija, uzajamni odnos vojne doktrine i nauke i razlika

između njih, koordinirajuća i organizatorska uloga vojne doktrine). Ceo sistem znanja o armiji i ratu i njihove uzajamne odnose moguće je, u osnovnim konturama, pokazati šematski (šema br. 1). Razmatrajući problematiku o porastu značaja zajedničkih strategijskih dejstava različitih vidova oružanih snaga, autor ukazuje da »pošto svaki vid oružanih snaga ne može imati svoju posebnu strategiju, to bez takvog najvažnijeg dela vojne nauke, koja čini njeno osnovno jezgro, nemoguće je postojanje posebnih nauka po vidovima oružanih snaga«.

Autor ističe da u savremenim uslovima odlučujući značaj dobija razmatranje svih pitanja izgradnje i pripreme oružanih snaga s jedinstvenih pozicija, sa gledišta njihovih zajedničkih interesa, uz uvažavanje, naravno, i odgovarajuće specifičnosti njihovih vidova. »Osim toga, interesi stvari zahtevaju izgradnju skladne i naučno zasnovane strukture vojne nauke s jedinstvenim prilazom svim vidovima oružanih snaga«. Razmatrajući dalje ovaj problem, autor ukazuje da svaki vid oružanih snaga ima svoje suštinske operativno-taktičke i vojnotehničke osobenosti, da je u vezi s tim potpuno normalno razmatranje teorija vidova oružanih snaga, kao sastavnih delova jedinstvene vojne nauke, i da se ovde ne radi o negaciji davno stečenih znanja o vidovima oružanih snaga, nego o njihovom pravilnom, naučno zasnovanom oformljenju. Autor zaključuje da reč »teorija« ni u kojoj meri ne snižava ova vojna saznanja, nego samo ističe njihovu pripadnost jedinstvenoj vojnoj nauci.

U radu se dalje razmatra vojna problematika društvenih (teorija

partijsko-političkog rada u oružanim snagama, teorija vojnog prava, vojna psihologija, vojna pedagogija, vojna etika, vojnoistorijska nauka i dr.), prirodnih (vojna geografija, vojna kriptografija, vojna geodezija, vojna hidrometeorologija, vojna navigacija, vojnomedicinske i druge nauke) i tehničkih nauka i problematika grana nauka koje istražuju nevojne forme borbe protiv neprijatelja (ideološke, ekonomske, diplomatske, pravne i dr.).

Širenje i produbljivanje veza vojne nauke sa navedenim naukama obogaćuje ne samo sadržaj vojne nauke nego i metode njenog istraživanja.

Interesantni su i neki zaključci autora u vezi s daljim pravcima usavršavanja vojnonaučnog rada, i odnose se na:

— stvaralačku primenu marksizma-lenjinizma kao osnovnog izvora snage i vitalnosti sovjetske vojne teorije;

— značaj kritičkog prilaza u primeni ratnih iskustava;

— uzajamni uticaj vojne nauke i pravaca razvoja naoružanja i ratne tehnike;

— sintezu predmetno-praktičnih i naučno-teorijskih saznanja i kritiku pojava koje dovode do degradacije nauke;

— značaj kvaliteta naučnika kao generatora naučne misli i njihovog uzajamnog informisanja o problemima koje istražuju; i

— neophodnost borbe mišljenja u nauci, pretpostavke uspešnih naučnih rasprava i kompetentnosti i zainteresovanost rukovodstva za uočavanje, usvajanje i sprovođenje rezultata nauke u ratu itd.

*

Sve pojave i procese autor posmatra kroz evoluciju i revolucio-

narne promene. Ovakav prilaz očigledan je svuda u radu, sem pri analizi izgradnje oružanih snaga (vojna reforma dvadesetih godina — deo koji se odnosi na izgradnju kombinovanih oružanih snaga). Sa stanovišta sadašnje vremenske distance, razmatranja o tom sistemu oružanih snaga (regularna armija i milicija) možemo shvatiti samo kao presek stanja.

Da bi čitaocu preneo svoju poruku autor se koristi istorijom, i to sa pozicija potreba savremenosti. Istorija i savremenost u njegovim razmatranjima dve su uzajamno-zavisne i komplementarne veličine. Njihova zastupljenost u pojedinim delovima rada je različita. U prvim delovima knjige istorija je dominantna, a u daljim razmatranjima savremenost.

U vezi s tim, značajan je kritički odnos autora prema ratnim iskustvima. Iskustvo ne razmatra kao »retrovizor« za posmatranje prošlosti, nego kao njegovu adaptaciju i stvaralačku primenu u sadašnjosti i budućnosti. Tako, na primer, on predugu zaljubljenost komandanata visokog nivoa u vlastite pobede u prošlom ratu označava kao kočnicu razvoja vojne nauke.

Kritika koju upućuje autor sadašnjosti ima neposredan i posredan karakter. U drugom slučaju, autor nedostatke sadašnjosti kritikuje preko prošlosti.

Autor daje akcenat na koncepciju totalnog rata, ističe važnost ekonomskog faktora, tehnike i vojne nauke i razmatra ih u dijalektičkom jedinstvu. Izuzetnu pažnju posvećuje afirmaciji rukovodeće uloge partije u oružanim snagama i jedinstvu partijskog i vojnog rukovodstva. U vezi s tim, korektno se razmatraju odnosi između

politike i strategije, uz primat prve.

Takođe, korektno i znalački razmatra jedinstvenu vojnu nauku i jedinstvenu vojnu doktrinu i njihov uzajamni odnos.

U radu je metodološki i instruktivno definisan predmet vojne nauke i uspostavljanje uzajamnih veza između vojne nauke i drugih nauka. Autor jasno označava razliku između istraživačkog rada i korišćenja rezultata toga rada.

Autor ukazuje i na dve vrste znanja (aplikativna i teorijska).

Prva se odnose na praktičan rad svih komandno-štabnih kadrova, a druga moraju posedovati vojno-stručni radnici.⁴ Naučnim radom se moraju baviti sve starešine oružanih snaga. Ovo autor razmatra kao prioritetan zadatak u oružanim snagama. Autor ističe i brojne probleme vojnonaučnog rada, a posebno problem koji vodi ka degeneraciji vojne nauke.

Rad M. A. Garjejeva predstavlja osmišljeno vojnoteorijsko nasleđe M. V. Frunzea i njegovu primenu u savremenim uslovima.

Pukovnik

DRAGUTIN ČAČIĆ, van. prof.

⁴ U vezi s tim, profilu naučnog radnika autor postavlja odgovarajuće zahteve. Pri tome polazi od Marksovog stava da u nauci nema širokog omeđenog puta, i njene blistave vrhove može dostići samo onaj koji se ne plaši umora, i koji je spreman da se penje po njenim strmim liticama.

